

Keel ja Kirjandus

EESTI TEADUSTE
AKADEEMIA JA
EESTI KIRJANIKE LIIDU
AJAKIRI

LXV AASTAKÄIK

1-12
2022

SISUKORD

KEELETEADUS

ARTIKLID

Hennoste, Tiit; Klumpp, Gerson; Metslang, Helle. Diskursusemarkerid ja pragmaatika. Sissejuhatuseks	1–2	3
Hennoste, Tiit; Prillop, Külli; Habicht, Külli; Metslang, Helle; Laanesoo, Kirsi; Pärismaa, Liina; Pärt, Elen; Rumm, Andra; Rääbis, Andriela; Simmul, Carl Eric. Komplementausega predikaatidel põhinevate diskursusemarkerite kasutus eri registrites	1–2	130
Hint, Helen; Leijen, Djuddah A. J.; Jürine, Anni. Eestikeelse akadeemilise teksti tunnustest	4	327
Kasik, Reet. Keelekorraldus Nõukogude Eestis (Vaateid eesti keelekorralduse arenguloole)	12	1093
Kaukonen, Elisabeth. Sooliselt markeeritud sõnad eesti spordiudistes	6	526
Kehayov, Petar; Kuzmin, Denis. Karjala keele Kolvitsa murrak. Kuidas varieerub hääbuva keele idiolekt?	8–9	746
Kerge, Krista. Emakeele Seltsi keeleteoimkond ja keelekorraldus (Vaateid eesti keelekorralduse arenguloole)	12	1104
Klumpp, Gerson. Väikeste urali keelte diskursusepartiklite kirjeldamise vajadus ja keerukus	1–2	19
Klumpp, Gerson. Pole sellist asja nagu väike keel	8–9	732
Laanesoo, Kirsi. Diskursusemarker (<i>ma arvan (et)</i> direktiivides	1–2	151
Markus, Elena. Diskursusepartiklid isuri keele Soikkola murdes	1–2	74
Meister, Einar; Meister, Lya. Eesti laste kõne III. Kõnetempo ja silbikestuste analüüs	3	226
Metslang, Helle; Simmul, Carl Eric. <i>Ma kardan, et meie õnned on üksteisest eemal.</i> (Inter)subjektiivne diskursusemarker (<i>ma kardan (et)</i>)	1–2	168
Paet, Tiina. Pritskookidest lõhnakuuskedeni. <i>Vanill ja vanilje</i>	5	443
Paet, Tiina. Võrsõnade kuju normimise probleeme tänapäeva eesti keeles	10	923
Plado, Helen. Rahvakeelsus XX sajandi alguskümnendite Eesti keelekorralduses (Vaateid eesti keelekorralduse arenguloole)	12	1075
Praakli, Kristiina. Sissevaade noortekeele uurimisse Eestis. Üldist ja üksikasjalikku	11	1014
Prillop, Külli. Kes või mis oli <i>Jõrru</i> ?	7	643

Prillop, Külli; Habicht, Külli. Vist või kindlasti? Tõenäosuspartikli <i>vist</i> pikk teekond eesti kirjakeeles	1–2	35
Ross, Kristiina. Eesti keele varauusaegne mänguruum	8–9	716
Rozenvalde, Kerttu; Klaas-Lang, Birute. Mis keelt kasutada? Keelepoliitika roll üliõpilaste ja akadeemiliste töötajate keelevelikute suunamisel	8–9	835
Rääbis, Andriela; Rumm, Andra. <i>Tahan lihtsalt koju saada.</i> Vähendav ja tugevdav partikkel <i>lihtsalt</i> hädaabikõnedes	1–2	54
Soosaar, Sven-Erik. Põlisrahva ja -keele mõistest Eestis ja rahvusvahelises kontekstis	8–9	855
Zubova, Luliia; Teptiuk, Denys; Todesk, Triin; Tuuling, Eda-Riin. Partikkel <i>VED'</i> udmurdi, komi ja ersa keeles	1–2	110
Tomingas, Marili. Sagedasemad diskursusepartiklid suulise liivi keele salvestistes	1–2	95
Upsar, Piret. <i>Kuidas ma nüüd juhatan teile tähendap.</i> Koha määramisel tekkivad infoprobleemid hädaabikõnedes	5	423
Vaba, Lembit. Kas katkihammustamatu etümoloogiline pätkel – <i>linnased</i> 'idandatud (odra)terad'?	3	255
Vaba, Lembit. <i>taarna</i> mõistatus	12	1119
Valijärvi, Riitta-Liisa; Blokland, Rogier. Meä keele eripärad grammatika-kirjutuse vaatevinklist	8–9	764
Veismann, Ann. Mõistemetafoorid sõnaga <i>aeg</i> eesti keeles	7	617
Viht, Annika; Habicht, Külli. Baltisaksa periood eesti keele korralduses (Vaateid eesti keelekorralduse arenguloole)	11	1031

ARVUSTUSED

Linkgreim, Maria-Maren. Emakeelesajandi kroonika (Jüri Valge. Sajand koos Eestiga. Emakeele Selts 1920–2020; Emakeele Selts 1920–2020. Koostanud Jüri Valge)	3	272
Linkgreim, Maria-Maren. Lühidalt (Multilingual Practices in the Baltic Countries. (Acta Universitatis Tallinnensis. Humaniora.) Koostaja Anna Verschik)	4	379
Sang, Joel. Lühidalt (Linnar Priimägi. Eesti keele ruunid. Paarsada mõistatust, paar tuhat vastet. Iseõpik edasijõudnutele)	3	276
Soosaar, Sven-Erik. Rajarahvad raiutud raamatusse (Inkerikot, setot ja vatjalaiset. Kansakulttuuri, kieli ja uskomusperinteet. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1467.) Toimetanud Kati Kallio, Riho Grünthal ja Lassi Saressalo)	7	660
Viikberg, Jüri. Kuulsaks pärast surma (Uurimusi lõunaestlaste keelesaartest / Studies on the South Estonian language islands (Leivu, Lutsi, Kraasna). Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri – Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics, kd 12, nr 2. Erinumber. Külalistoimetajad Uldis Balodis ja Karl Pajusalu)	6	565

LÜHIKIRJUTISED

Kaitstud doktoritööd	1–2 192; 4 383; 7 671; 8–9 880; 10 975; 12 1159
Krull, Hasso. Keele kosmos ja kosmose keel	8–9 682
Laansalu, Tiina; Ross, Johanna; Ross, Kristiina. Väikekeelte võimalused kirjanduses, kultuuris ja ühiskonnas. Saateks	8–9 675
Lühikroonika	1–2 189; 3 286; 4 381; 5 477; 6 573; 7 669; 8–9 879; 10 973; 11 1068; 12 1156
Norvik, Piret. Aruandeid (Hannu Remes. Eesti silda ehitamas. Valik artikleid 1978–2021. (Eesti Teaduste Akadeemia Emakeele Seltsi toimetised 79.) Tlk Väino Klaus, Piret Norvik, Eva Velsker)	7 668
Saar, Eva. Aruandeid. Kopsakas kogumikutäis Lõuna-Eesti uuringuid (Tartu Ülikooli Lõuna-Eesti keele- ja kultuuriuuringute keskuse aastaraamat XIX–XX. Toimetajad Eva Saar, Karl Pajusalu, Mart Velsker)	8–9 877
Tavast, Arvi. Oma reeglid avastab igaüks ise. Heiki-Jaan Kaalep 60	5 452
Vainik, Ene. Küsimusi keeleteadlasele. Juubeliintervjuu Ann Veismanniga	12 1124

KIRJANDUSTEADUS

ARTIKLID

Kirs, Tanar. Juhan Liivi luulekäsitlus essee „Ääremärkused”	10 883
Laanes, Eneken. „Vaimustav ja huligaanne”. Pikareskne humanism Jaan Krossi laagrinovellides	11 979
Linno, Saara Lotta; Lukas, Liina. Mitmekeelsus Eesti luules	8–9 793
Lopp, Neeme. Demokraatliku sõna poole! Peeter Sauteri „Indigo” kui sümptom	6 483
Lotman, Rebekka. Põgenev luule. Tähelepanekuid ja märkmeid eesti insta- ja räpluulest	4 291
Marling, Raili; Talviste, Eret. Võõristusest läheduseni. Kehad ja meeled Emil Tode „Raadios”	5 387
Nic, Eoin Máirin. Võimatuse vallast. Tänapäeva iirikeelne kirjandus kohalikus ja globaalses kontekstis	8–9 779
Org, Andrus; Reinsalu, Riina. Kuidas lugeda kaaneteksti? Algupäraste proosaraamatute kaanetekstide analüüs	7 598
Põldvee, Aivar. Uudiseid vanimatest aabitsatest	4 309
Tüür, Kadri. Eesti murdeaabitsad. Elu idüllis kronotoobis	8–9 812
Väljataga, Märt. Sanitari tervisest. Eesti kirjandusarvustused novembrist 2020 detsembrini 2021	3 211

ARVUSTUSED

Allik, Heli. Nähtav vorm, väljanägemine (Hasso Krulli mõistus. (Etüüde nüüdiskultuurist 8.) Koostaja ja toimetaja Neeme Lopp)	4	364
Kronberg, Janika. Liikumine allikate poole (Aivar Kull. August Gailit. Lahtiste allikate poole. (Eesti kirjanikke.))	12	1135
Kuldkepp, Mart. Ühe vaimuaadlisugu isiku lugu (Mart Laar. Hoia Ronk. Ühe konservatiivi elukaar)	3	265
Kuldkepp, Mart. Doktoritöö transgressioonist eesti nüüdiskirjanduses (Janek Kraavi. Transgressioon ja transgressiivsuse poeetika eesti nüüdiskirjanduses. (Dissertationes litterarum et contemplationis comparativae Universitatis Tartuensis 21.))	7	654
Kurvet-Käosaar, Leena. Romaan, mis on tuleviku poole kaldu (Kai Aareleid. Vaikne ookean)	4	360
Larm, Pille-Riin. Nähtav ja nähtamatu suur tuba (Juta Kivimäe. Suur tuba)	3	262
Lotman, Rebekka. Martin Lipu hiliste värsside semantikast (Martin Lipp. Hilised öied. Luuletused 1910–1918. Kogutud ja korraldatud tormi päivil 1919. a. jaanuari kuul)	11	1052
Luks, Leo. Avalikud laulud (Hasso Krull. Ava. Kaheksakümmend kuus luuletust)	5	460
Marling, Raili. Semperi soolised sekeldused (Merlin Kirikal. „Olin lahti murdunud elule”: modernse soo ja keha kujutamine Johannes Semperi Teise maailmasõja eelses loomingus. (Tallinna Ülikooli humanitaarteaduste dissertatsioonid 67.))	6	557
Melts, Brita. Lühidalt (Venda Sõelsepp. Kolõma – kole maa. Koostanud ja kommenteerinud Jüri Kaldmaa)	3	278
Melts, Brita. Lühidalt (Õpetaja elav sõna. Pühendusteos Vello Saage 100. sünniaastapäevaks. Koostajad Airi Liimets, Krista Aru, Kertu Uri)	4	378
Melts, Brita. Lühidalt (Eeva Park. Ringmäng ehk aedniku 12 kuud)	11	1066
Raihelgauz, Mikael. Uurimus armastuse toimimisest rõhu all (Loone Ots. Armastus)	11	1050
Ross, Johanna. Piret Rauda triloogia ja selle tegelased (Piret Raud. Portselanist nael)	10	964
Sauter, Peeter. Lühidalt (Andrus Kasemaa. Minu lõhn. Luuletusi 2015–2021)	7	663
Susi, Joosep. Kes oled ise? (Triin Soomets. Pind ajajoone all. Luulet 2019–2021)	7	650
Tomberg, Jaak. Mälukirjanduse ökotoopiline potentsiaal (Epp Annus. Tere, Aleksander. Lugu tulemata jäänud tulevikust)	10	960
Urmet, Jaak. Goethe tõlkeid lugedes ehk Sanga meistriklass (Nõmmeroosike. Goethe luule eesti keeles. Koostanud ja toimetanud Vahur Aabrams, Liina Lukas, Susanna Rennik)	6	553
Vaher, Berk. Keskeas mees tahab kodunt ära (Mehis Heinsaar. Völurite juures. Jutte ja novelle 1997–2020; Mehis Heinsaar. Ööpäevik)	4	354
Vaino, Maarja. Poetiline kangas isikliku ja kollektiivse teadvuse vahel (Eve Pormeister. Näen, kuulan, tunnetan. Vaatlusi, mõtisklusi maailma tajumisest ja eneseotsingutest sõna abil)	4	369

Velmezova, Ekaterina. Juri Lotman: (tulevase) teadlase sõjakirjavahetusest (Лотманы. Семейная переписка 1940–1946. Составление, подготовка текста, предисловие и комментарии Т. Д. Кузовкиной, Л. Э. Найдич, Н. Ю. Образцовой при участии Г. Г. Суперфина. (Bibliotheca Lotmaniana.))	5	466
Velmezova, Ekaterina. Teadus väljaspool kitsast akadeemilist maailma. Vestlused Juri Lotmaniga (Vestlused Lotmaniga. (Bibliotheca Lotmaniana.) Koostanud ja toimetanud Marek Tamm)	6	560
Velsker, Mart. „Eesti kirjanduse mõtte” mõte (Rein Veidemann. Eesti kirjanduse mõte. (Eesti mõttelugu 159.))	5	462

LÜHIKIRJUTISED

Kronberg, Janika. Peeter Oleskist, mälestades ja mõtiskledes (25. XII 1953 – 25. XI 2021)	3	281
Kronberg, Janika. Eesti kirjanikud ja meie liit – 100 aastat ja rohkemgi	10	956
Krull, Hasso. Ontoloogiline antoloogia. Jaak Põldmäe „Eesti värsiõpetus” kui kunstiteos	12	1131
Lotman, Maria-Kristiina; Klöcker, Martin. Humanismi radadel – <i>remis velisque</i> . Kristi Viiding 50	5	470
Lukas, Liina. Aruandeid (Medien der Aufklärung. Aufklärung der Medien. Die baltische Aufklärung im europäischen Kontext. (Schriften des Bundesinstituts für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa 86.) Toim Liina Lukas, Silke Pasewalck, Vinzenz Hoppe, Kaspar Renne)	3	284
Metste, Kristi. Paremad päevad on veel ees ... Marju Lepajõe ettekanne konverentsil „Filoloogia lagunemine”	10	948
Ross, Johanna. Kunst sünnib inimeksistentsi varjukülgedest. Vestlus Mirjam Hinrikuse ja Eneken Laanesega	3	245

RAHVALUULE JA KULTUURIUURINGUD

ARTIKLID

Brüggemann, Karsten. Glokaalne Eesti? Väikese kultuuri imperiaalsest mõõtmest tsaaririigi võimu all	8–9	686
Järv, Risto; Pae, Taavi; Sarv, Mari. Kunglat otsides	7	579
Kannike, Anu; Bardone, Ester; Metslaid, Marleen; Runnel, Pille. Tekstilooome ja keeleaines etnoloog Aliise Moora teadustöös	10	904
Kivimäe, Jüri. Keel ja ajalugu. Kirjutada Eesti minevikust eesti keeles	8–9	699
Leete, Art; Karm, Svetlana; Koosa, Piret; Mägi, Kaur. Teadus ja sugulus. Soome-ugri etnograafia kujunemine teadusliku kolonialismi taustal	11	995

Prozes, Jaak. Soome-ugri rahvad uute väljakutsete eel	8–9	861
Sarapik, Virve. Eesti nõukogude entsüklopeedia. Teadmislõome, kontekstid ja dialoogid	6	497
Selart, Ene; Masso, Anu. Rahvuse kujutamine eesti meremeeste Jaapani reisi- kirjades XIX sajandi teisel poolel	3	195
Seljamaa, Elo-Hanna. Kuulub – ei kuulu. Kuulumise, konviviaalsuse ja autohtoonsuse mõistetest	5	404

ARVUSTUSED

Andresen, Andres. Kool ja kirik, keel ka (Kirik, keel ja kool. Haridusideed varauusaegsel Eesti- ja Liivimaal. (Eesti Rahvusraamatukogu toimetised 17. Raamat ja aeg 6.) Koostanud Piret Lotman)	6	562
Arukask, Madis. Paitusi ja kriitikat sümboliraamatule, enamatki (Reet Hiiemäe. Pärimuslikud märgid ja sümbolid Eestis)	7	656
Kencis, Toms. Eesti folkloor ja nõukogude koloniaalsus (Kaisa Langer. Estonian folklore collections in the context of Late Stalinist folkloristics. (Dissertationes folkloristicae Universitatis Tartuensis 31.))	4	371
Kurvits, Roosmarii. Memuaarid leksikoni kesta (Peeter Raidla. Ajakirjanduse kuldaja saurus. Lehekülgi kirjutamata päevaamatust)	12	1138
Kõivupuu, Marju. Kirevaid pildikesi vanast hallist ajast, kui loomad kõnelesid veel inimkeeli (Loomamuinasjutud. (Eesti muinasjutud II. Monumenta Estoniae antiquae V.) Koostanud ja toimetanud Inge Annom, Risto Järv, Mairi Kaasik, Kärri Toomeos-Orglaan)	3	269
Kõivupuu, Marju. <i>Sõvva, laulik, laululaiva...</i> Kalevise poisikese eepilised lood nüüd ka võru keeles (Friedrich Reinhold Kreutzwald. Kalõvipoig. Ümbrepandja Kalla Urmas; toimõndaja Kuuba Rainer; kokkosäädjä' Hollo Aimi ja Kuuba Rainer; keelenõvvo andja Jüvä Sullõv)	8–9	871
Lillak, Anti. Teejuhid seto fantaasiamaaastikele (Ello Kirsi Setomaal kogutud lood 1938–1940. (Monumenta Estoniae Antiquae VIII. Maailmade vahel I.)	12	1143
Melts, Brita. Lühidalt (Siirdeajastu kultuurimuutused. Cultural Changes of the Transition Period. (Philologia Estonica Tallinnensis 6.))	7	666
Piirimäe, Eva. Teejuht Ea Janseni isiksuse ja pärandi mõtestamiseks (Kultuur ja rahvas. Mälestusteos Ea Jansenile. Koostanud Jüri Kivimäe ja Inna Põltsam-Jürjo)	10	969
Rosenberg, Tiit. Tõhus täiendus baltisaksa kirjanduse kojutoomisele (Dr. Bert- ram. Balti visandid. Värvikaid lugusid 19. sajandi Eesti- ja Liivimaalt. Saksa keelest tõlkinud, kommentaarid ja järelsõna Pille Toompere)	11	1060
Siirman, Vivian. Lühidalt (Oskar Meltsas. Piirita Siberimaa. Siberi eestlase mälestused)	3	277
Siirman, Vivian. Lühidalt (David Lindén. Johan Skytte. Suurvõimu arhitekt. Tlk Ivar Rütli)	3	279
Siirman, Vivian. Lühidalt (Vooremaa pärimusraamat. Koostaja Reet Hiiemäe)	5	468
Siirman, Vivian. Lühidalt (Vana Kannel XIV. Peetri regilaulud. (Monumenta Estoniae antiquae I. Carmina popularia XIV.) Koost Otilie Kõiva, Janika Oras)	7	664

Siirman, Vivian. Lühidalt (Eda Kalmre. Kriimani kriimud lood. Mõis ja saja-aastane küla. Kaasautorid Vahur Kalmre ja Aare Kasemets)	7	665
Siirman, Vivian. Lühidalt (Juris Leimanis. Mustlased Läti metsades, taludes ja laatadel. Tõlkinud Hannes Korjus, värsside tõlge Contra (Margus Konnula))	11	1065
Tiideberg, Kristiina. Baltisaksa pilk Teise maailmasõja eelsele Eestile (Oswald Hartge. Lapsepõlvest ühe ajastu lõpuni. Mälestused 1895–1939. Tõlkija Reet Bender)	4	375

LÜHIKIRJUTISED

Kippar, Pille. Mineviku teejuht. Ruth Mirov 24. XI 1928 – 26. IX 2022	12	1148
Ramler, Gristel. Kultuuriloolistest allikatest ja eraõiguslike arhiivide kogumisest Rahvusarhiivis	12	1152
Siirman, Vivian. „Ma ütlen teile, mis seal on: prillid, hommikumantel, kirjutuslaud...”. Uuenenud kultuuriloolised püsinäitused	5	472
Siirman, Vivian. Folkloristil on head eeldused kogukonnatööks. Ergo-Hart Västriku 50	6	546